

Het voorkomen van de Barmsijs, *Carduelis flammea* (Linnaeus), als broedvogel in Nederland naar aanleiding van waarnemingen op Vlieland in het voorjaar en de zomer van 1960 en 1961

door

A. A. BLOK en A. L. SPAANS

(On the occurrence of the Redpoll, *Carduelis flammea* (Linnaeus), as a breeding-bird in the Netherlands)

1. Inleiding.

Gedurende de maanden april tot september 1960 en 1961 werden door ons op Vlieland regelmatig Barmsijzen waargenomen. In 1961 werd het broeden, dat wij in 1960 reeds hadden vermoed, gestaafd door de vondst van een nest met eieren door een bosarbeider van het Staatsbosbeheer. De waarnemingen op Vlieland waren voor ons aanleiding een onderzoek in te stellen naar het voorkomen van de Barmsijs in ons land in de zomermaanden. Wij hebben de indruk gekregen, dat de Barmsijs in deze maanden op de Waddeneilanden geen zeldzame verschijning is, hoewel het voorkomen soms een invasieachtig karakter vertoont. Het broeden dat blijkens de literatuur slechts éénmaal is vastgesteld, namelijk op Terschelling in 1942 (Van Oordt, 1942), komt veelvuldiger voor dan men tot nu toe veronderstelt.

2. Voorkomen op Vlieland in 1960 en in 1961.

Eind april 1960, toen Blok op Vlieland kwam, werden reeds Barmsijzen, zij het incidenteel, op het eiland waargenomen. De eerste waarneming werd gedaan op 26 april. In het begin werd aan deze vogels geen speciale aandacht besteed, omdat werd gedacht aan vogels, die op de voorjaarsstrek waren. Gedurende de maand mei werden echter nog overal Barmsijzen waargenomen, zelfs frequenter dan in april. Het voorkomen werd in de derde decade van mei ook opgemerkt door een excursie van de Afdeling Club van Nederlandse Vogelkundigen (mond. med. en Limosa 34: 283). De waarnemingen werden eveneens bevestigd door Dr. H. N. Kluijver, die eind mei-begin juni een kort bezoek aan Vlieland bracht. Het totaal aantal Barmsijzen bedroeg omstreeks deze tijd volgens Blok zeker 100—200, zo niet meer. Ook in juni werden in vrijwel alle beboste gebieden op het eiland (Bomenland, Nieuwe Kooi, Lange Paal en het bos achter het dorp) geregeld Barmsijzen opgemerkt.

De meeste Barmsijzen werden waargenomen in het bos achter het dorp; dit is begrijpelijk, daar dit het grootste beboste terrein is. Vooral in het gedeelte ten oosten van de Badweg was de soort zeer talrijk. Op 22, 24 en 25 juni werd hier enige tijd waargenomen bij een oude drinkput voor het vee, waar geregeld Barmsijzen kwamen drinken. Regelmatig zaten er 5—7 Barmsijzen tegelijk bij dit poeltje, terwijl verschillende exemplaren in de

omringende berken verbleven en voortdurend andere overvlogen. De Vink was in het bosperceel, waarin het poeltje lag, beslist minder talrijk. Op 22 juni nam Blok tot vier maal toe een jonge Barmsijs waar. Ieder spoor van rood op voorhoofd en rose op borst ontbrak bij deze vogels. Het betrof hier minstens 2 individuen. Toen Blok eind juli het eiland verliet, was de Barmsijs nog alom op het eiland aanwezig.

Spaans was eind juli door Blok opmerkzaam gemaakt op het voorkomen van Barmsijzen. Op de avond van 3 augustus nam hij met de heer W. Bleumink enkele Barmsijzen waar, die bij het reeds genoemde poeltje kwamen drinken. Direct werd besloten de volgende dag in de vroege morgenuren een poging te ondernemen om deze vogels ten behoeve van het ringonderzoek met behulp van Japanse nylonnetten te vangen. Op 4 augustus vingenzij in ongeveer 2½ uur 14 Barmsijzen, waaronder een reeds geringd exemplaar, dat echter vroegtijdig wist te ontsnappen. De volgende morgen werd wederom getracht Barmsijzen te vangen, nu zonder resultaat. Op 6, 7 en 17 augustus werden respectievelijk nog 15, 3 en 1 Barmsijzen gevangen. Op 7 augustus werd weer een niet door ons geringd exemplaar gevangen, mogelijk dezelfde vogel, die op 4 augustus wist te ontsnappen. De vogel had een ring om van de „Nationale Federatie van Belgische Vogelvangsters” no. 59-17898. Omtrent plaats en datum van ringen hebben wij tot op heden geen bericht ontvangen.

Daarenboven werden verschillende van de bij het poeltje geringde Barmsijzen dezelfde dag of enige dagen later op dezelfde plaats één of meer malen teruggevangen. De vogels, die bij het poeltje kwamen drinken, waren dus voor een deel steeds dezelfde individuen.

Tijdens genoemde data in augustus werden in de onmiddellijke omgeving van het poeltje steeds groepjes (soms 10—20 bij elkaar) rondvliegende Barmsijzen waargenomen. Op 22 augustus ving de heer T. van Ree nog een volwassen Barmsijs in de Meeuwenduinen (mond. med.).

In totaal zijn in de zomer van 1960 op Vlieland 33 Barmsijzen gevangen, waaronder 11 volwassen en 22 jonge vogels. De laatste zijn dus in het broedseizoen 1960 geboren. De aanwezigheid van jonge vogels in juni en augustus op Vlieland wijst erop, dat in 1960 de soort hoogstwaarschijnlijk op het eiland heeft gebroed. Dit vermoeden rees reeds toen Blok niet alleen in april en mei, maar ook in juni nog steeds Barmsijzen waarnam. Vanaf eind april tot eind juni werden regelmatig op vele plaatsen druk zingende ♂♂ gezien, die herhaaldelijk hun zangvluchten vertoonden. Nesten heeft Blok in 1960 niet gevonden, maar hierbij dient te worden opgemerkt, dat ook geen speciaal onderzoek hiernaar is verricht. De kans op een toevallige nestvondst is klein: het nest ligt goed verborgen en het gedrag van de vogels is misleidend.

In 1961 nam Blok vanaf 26 april, toen deze weer voor het eerst in dit seizoen op het eiland kwam, bijna dagelijks Barmsijzen waar. Iedere week

werden alle beboste delen op het eiland minstens één keer doorkruist. Op veel plaatsen werden een of enkele individuen waargenomen. Op niet minder dan 16 plaatsen werden op iedere tocht minstens 6 Barmsijzen opgemerkt. Op zes van deze plaatsen werden iedere keer 10—20 exemplaren gezien, op de overige plekken 6—10. In overeenstemming hiermee is de opmerking in het „Handbook”: "Tends to breed sociably, but many isolated nests may also be found." Wij weten niet hoeveel „losse" paartjes op Vlieland werden gevormd. Als wij dan ook voor de tweede helft van mei het totaal aantal Barmsijzen schatten op minstens 120 stuks, bedoelen wij daarmee, dat om deze reden het totaal aantal vogels stellig meer heeft bedragen. Vermoedelijk heeft het echter het getal 200 niet of nauwelijks overschreden. Het voorkomen op Vlieland werd in 1961 ook opgemerkt door de heren F. Bloem, D. Buitenhuis, Dr. H. N. Kluijver en Th. Mulder (mond. med. Buitenhuis).

Op 19 mei nam Blok in het bos achter het dorp 3 jonge Barmsijzen waar, waaronder 2 individuen, die nog werden gevoerd door een oude. Het broeden van de Barmsijs op Vlieland was toen eigenlijk zo goed als zeker. Het definitieve bewijs (een nest met eieren of jongen) kwam nog geheel onverwachts. Buitenhuis, bosbouwkundig ambtenaar te Vlieland, vertelde ons:

„Op 9 juni werd een jonge Sitka-sparrenaanplant vrijgesteld van zwarte els en ruwe berk, een bosbouwkundige maatregel. Die dag nam ik steeds een opgewonden ♂ Barmsijs waar. De bosarbeiders gaf ik het gebruikelijke consigne nesten te sparen en te melden. Nog diezelfde dag werd ik door de heer T. C. van der Geest geattendeerd op een nestje van een hem onbekend zangvogeltje. Het nestje bevond zich in de top van een dood Sitka-sparretje, in de oksel van een zijtak, op ongeveer 1.25 meter hoogte. Het sparretje was overgroeid door ongeveer 2½ m hoge elzen en berken.

De broedende vogel was niet schuw en tot op een meter afstand te benaderen. Duidelijk was het over de nestrand stekende kopje, rood met lichte strepen, met de markante keelvlak te zien. Het vogeltje werd door mij als een Barmsijs herkend.

Van het nest noteerde ik de volgende gegevens: binnendiameter 6 x 5 cm, diepte ongeveer 4 cm, buitenzijde vrij ruw, gemaakt van dode berkentakjes, overgaand in dor gras, binnenzijde gevoerd met het witte zaadpluis van kruipwilg en met enkele veertjes. Aantal eieren 6, afmeting van een der eitjes 16 x 12 mm, kleur blauw-groen met om de stompe pool een lichte kransvorming van roodbruine vlekjes en haaltjes”.

Op 12 juni maakte Buitenhuis Blok attent op dit broedgeval. Het ♀ werd broedend aangetroffen. Blok nam van het broedsel enige foto's (fig. 1). Op 15 juni bevatte het nest nog slechts 5 eieren. Op 19 juni, toen Buitenhuis het nest weer bezocht, bevonden zich 5 jongen in het nest, waarvan het eerste waarschijnlijk 17 juni was geboren. Op 20 juni nam Blok een aanmerkelijk verschil in leeftijd van de jongen waar. Dienovereenkomstig vlogen de jongen verspreid over een periode van drie dagen uit: 29 juni bij nadering van het nest het eerste jong, 30 juni volgens Buitenhuis de volgende drie

Foto: A. A. BLOK.

Fig. 1. Nest met de eieren van *Carduelis flammea cabaret*; Vlieland 12-6-1961.

jongen en 1 juli het laatste jong. Dit was duidelijk een achterblijvertje. De jongen werden 22 juni door Buitenhuis geringd; een hiervan werd op 7 of 8 nov. 1961 te Schriek, prov. Antwerpen, België gevangen.

Op 22 juni kwam Dr. Kluijver na een nauwgezet onderzoek tot de conclusie, dat het hier inderdaad een broedende Barmsijs betrof. Buitenhuis vertelde hierover: „De jonge vogels werden toen ook bestudeerd. Aan de rode binnenzijde van de bek tegen het verhemelte bevonden zich twee bleke plekje, die bij de Kneu, waarmee verwarring eventueel mogelijk was geweest, ontbreken. Het „Handbook” zegt hierover: „Mouth inside red, two small pale spots on palate” en over de kleur van de mondhoeken „externally, gape-flanges yellow, with extreme base red”. Verwarring met jonge Kneuen was hierdoor uitgesloten: „Mouth, inside pink; no spots; externally, flanges pale pink”.

Op grond van het feit, dat de jongen aanzienlijk in leeftijd verschilden, moet besloten worden, dat met het broeden van de eieren werd begonnen voor het legsel compleet was. Dit is in tegenspraak met het „Handbook”, dat onder incubation vermeldt: „begins when clutch complete”. Uit het gedrag van de Barmsijzen en de datum, waarop in 1961 de eerste uitgevlogen jongen werden waargenomen, maken wij op, dat het broedseizoen op Vlieland in dat jaar hoofdzakelijk in de eerste helft van mei viel. Het bovengenoemde broedgeval zou daarom een tweede broedsel kunnen betreffen. Nu is van sommige zangvogels, waarbij tweede broedsels niet algemeen

voorkomen, bekend dat met het broeden van het tweede legsel wordt begonnen vóór dit voltallig is. De subspecies *cabaret*, waartoe de Vlielandse Barmsijzen blijken te moeten worden gerekend, heeft inderdaad over het algemeen maar één broedsel (het „Handbook” zegt hierover: „Sometimes a second brood”), zodat het niet onmogelijk is, dat voor *cabaret* hetzelfde geldt.

Wij schatten op grond van het aantal Barmsijzen, dat wij in mei waarnamen, het aantal paren in 1960 zeker op vele tientallen (exacter kan onze schatting voor dat jaar helaas niet zijn) en in 1961 op 60—100. Het juiste aantal ligt waarschijnlijk dicht bij de 100 dan bij de 60. Het is echter de vraag of het aantal waargenomen vogels enig houvast geeft bij de bepaling van het aantal broedparen. Wij menen, dat het aantal vogels, dat niet tot broeden komt, niet erg groot is. Wij baseren dit op het feit, dat in de zomer van 1960 slechts 11 volwassen tegen 22 jonge Barmsijzen werden gevangen. Bij de groepjes Barmsijzen, die bij het poeltje kwamen drinken en waarvan wij dus een aantal exemplaren hebben gevangen, viel begin augustus geen spoor van familieverband tussen de oude en jonge vogels meer te bespeuren. Wij menen, dat wij uit de Vlielandse populatie „at random” een aantal vogels hebben gevangen. In dat geval is een verhouding van 1 : 2 niet verklaarbaar, als wij aannemen dat slechts een deel van de vogels tot broeden kwam.

3. Subspecifieke identiteit van de op Vlieland waargenomen Barmsijzen.

De geringe grootte (groter dan een Tjiftjaf en kleiner dan een Sijs, waarmee de vogels, die bij het poeltje kwamen drinken, konden worden vergeleken), de donkere bovendelen, de nauwelijks opvallende vleugelstrepen en de sterke lengtestreping van flanken, borst en rug zijn allemaal kenmerken, die het aannemelijk maken, dat het hier *Carduelis flammea cabaret* (P. L. S. Müller) betrof. De subarctische en arctische vorm, *Carduelis flammea flammea* (Linnaeus), is niet alleen duidelijk groter, maar heeft bovendien veel lichtere bovendelen en duidelijk opvallende vleugelstrepen, terwijl de lengtestreping in mindere mate aanwezig is. De vleugellengten van de gevangen Barmsijzen komen overeen met de maten, die het „Handbook” opgeeft voor *cabaret* en niet met die voor *flammea*.

Tabel 1

Vlielandse Barmsijzen:	vleugel van 11 volwassen vogels 66—71, gemiddeld $68,5 \pm 1,7$
	vleugel van 22 jonge vogels 66—74, gemiddeld $70,4 \pm 2,1$
<i>C. fl. cabaret</i> (Witherby c.s., 1952):	vleugel ♂ 67—73, ♀ 63—69 (12 exemplaren)
<i>C. fl. flammea</i> (idem):	vleugel ♂ 72—78, ♀ 69—76 (14 exemplaren)

Het verschil in vleugellengte tussen de jonge en volwassen vogels van Vlieland is significant (P is 0,023), maar berust waarschijnlijk voornamelijk

op het verschil in ouderdom van de veren. De volwassen vogels moesten nog met de rui aanvangen; deze valt volgens het „Handbook” in september-oktober. Zij hadden in augustus allen sterk afgesleten staart- en slagpennen, die dus minstens 9 maanden geleden de oude hadden vervangen. De jonge vogels hadden allen mooie, gave pennen, hooguit 2—3 maanden oud.

4. De leeftijdssamenstelling van de Vlielandse populatie.

Het was ons in 1960 opgevallen, dat wij zo weinig volwassen Barmsijzen waarnamen met een roserode kleur op de borst, welk kenmerk volgens de handboeken bij volwassen ♂♂ steeds aanwezig is. Ook onder de 11 gevangen volwassen vogels werd maar 1 „♂” aangetroffen. Bij het doorbladeren van de ringgegevens van *cabaret* in ons land viel ons op, dat onder de in de herfst gevangen vogels veel meer ♀♀ dan ♂♂ werden opgemerkt. Het probleem leek opgelost, er komen in de herfst meer ♀♀ dan ♂♂ bij ons langs. Wij namen aan, dat de voorjaarsstrek een overeenkomstig beeld zou vertonen en wij verwonderden ons er niet meer over, dat er op Vlieland een overschot aan ♀♀ was. Dit impliceerde echter, dat een groot aantal van de waargenomen vogels ongepaard was gebleven, terwijl wij, zoals wij reeds vermeldde, uit andere waarnemingen de indruk hadden, dat juist wel alle vogels (of althans bijna alle vogels) tot broeden kwamen. Van de subspecies *flammea* wisten wij, dat eerste-jaars ♂♂ (deze zijn dus in hun eerste winter of zomer) voorkwamen, waarbij het rose op de borst ontbrak (Drost, 1951). Wij dachten, dat dit misschien ook bij *cabaret* algemeen voorkwam. Hoe stelde het „Handbook” teleur, toen wij lezen: "First winter and summer male like adult female, but almost always with a trace of pink on rump and usually with a trace on cheeks"¹⁾. De gedachte, dat bij *cabaret* een groot aantal ♂♂ dit rose wel eens zou kunnen missen, liet ons echter niet los.

Het aantal in het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden en in het Zoölogisch Museum van de Universiteit van Amsterdam aanwezige exemplaren van *cabaret* in voorjaarskleed was niet toereikend om dit te onderzoeken. Prof. Dr. K. H. Vooous, met wie Blok hierover sprak, was ons buitengewoon ter wille en wist uit Engeland 28 *cabaret* in voorjaarskleed te verkrijgen, zodat wij totaal 43 voorjaarsvogels voor onderzoek beschikbaar hadden. Wij willen op deze plaats Prof. Vooous, die tevens onze aantekeningen van enig kritisch commentaar voorzag en Dr. J. M. Harrison (Sevenoaks, Kent), die de balgen beschikbaar stelde, hartelijk dank zeggen voor hun medewerking. Ook wijlen Dr. G. C. A. Junge, die toestemming verleende om de balgenverzameling van het Rijksmuseum te bestuderen en die ons bij het literatuuronderzoek behulpzaam was, willen wij hier bedanken.

Van de onderzochte vogels werd de leeftijd (eerste-jaars of ouder) bepaald. Wij namen als criterium de mate van slijtage van de staartpennen. Slechts bij enkele exemplaren was het niet mogelijk op deze wijze de leeftijd te

¹⁾ (Zie ook Cornwallis en Smith, 1960).

bepalen. Bij deze balgen werd dan de mate van slijtage van de grote slagpennen gebruikt. Daar bij het prepareren het geslacht reeds was bepaald, werd ons materiaal verdeeld in vier groepen te weten overjarige ♂ ♂, eerstejaars ♂ ♂, overjarige ♀ ♀ en eerstejaars ♀ ♀. In onderstaande tabel zijn voor de verschillende groepen de gemiddelde kwalitatieve en min of meer de kwantitatieve variatie van het rose op wangen, borst en stuit en het rood op het voorhoofd aangegeven.

Tabel 2

	overjarige ♂ ♂	eerste-jaars ♂ ♂	overjarige ♀ ♀	eerste-jaars ♀ ♀
rose op wangen	altijd duidelijk zichtbaar	sporen aanwezig; soms ontbrekend	als bij eerstejaars ♂ ♂	ontbreekt; soms valt een spoor van rose te ontdekken
rose op borst	altijd aanwezig; vertoont een grote uitbreiding	ontbreekt; soms een weinig	ontbreekt; soms een zweempje rose	ontbreekt; zelden een spoor van rose
rose op stuit	idem	idem	idem	idem
rood op voorhoofd	donker, meer karmijnrood	enigszins mat oranjeachtig getint; bij de vogels, die een weinig rose op borst bezitten, als bij overjarige ♂ ♂, maar minder sterke uitbreiding	vrij donker, maar minder fel en niet zo'n sterke uitbreiding als bij overjarige ♂ ♂	lichter, oranjeachtig, fletse kleur en over het algemeen een geringe uitbreiding

Wij vonden, dat alleen overjarige ♂ ♂ in het veld als zodanig herkenbaar zijn. Eerste-jaars ♂ ♂ zijn niet te onderscheiden van overjarige en eerstejaars ♀ ♀. Meestal is dat zelfs in de hand niet mogelijk. Ook eerstejaars ♂ ♂, die op borst en stuit een weinig rose bezitten, zijn niet als zodanig herkenbaar, daar Spaans bij de vogels in het Leidse Museum ook bij sommige ♀ ♀ op enkele borstveren spoortjes rose kon ontdekken. In overeenstemming hiermede is het „Handbook”: "but generally no pink (very rarely a slight tinge)". Voor alle groepen geldt, dat wij alleen bij de vogels, die rose op de borst bezaten, op de stuit rose konden ontdekken. Wat het rood op het voorhoofd betreft, kan worden gezegd, dat gemiddeld de ♂ ♂ feller van kleur zijn dan de ♀ ♀ van overeenkomstige leeftijd en dat bij eerstejaars vogels het rood op het voorhoofd meer oranjeachtig van kleur is.

De individuele variatie is vrij groot en als determinatiekenmerk is het rood op het voorhoofd dan ook niet bruikbaar.

Ook bij de subspecies *cabaret* blijken dus geregeld ♂ ♂ voor te komen, die niet te onderscheiden zijn van ♀ ♀. Dit betreft steeds eerste-jaars ♂ ♂. Het is niet met zekerheid te zeggen welk percentage van de vogels op Vlieland, die geen of weinig rose op de borst bezaten, overjarige ♀ ♀ betrof. Het is echter niet waarschijnlijk, dat het aantal overjarige ♀ ♀ groter was dan het aantal overjarige ♂ ♂. Deze laatste nu waren sterk in de minderheid. Wij zijn daarom van mening, dat de populatie op Vlieland overwegend uit eerste-jaars vogels bestond.

5. *Herkomst van de Vlielandse Barmsijzen.*

Het is heel goed mogelijk, dat het broeden van de Barmsijs op Vlieland verschillende jaren over het hoofd is gezien, zodat de populatie zich ongemerkt uitbreidde tot vele tientallen paren. Toch zijn wij hiervan niet zo zeker. Rooth (1960) vermeldt, dat tijdens de vogeltellingen, die iedere maand van 1953 t/m 1956 op Vlieland werden gehouden, slechts éénmaal en dan nog in december, Barmsijzen werden waargenomen. Wanneer in die jaren in de zomermaanden de Barmsijs algemeen was geweest, had men deze toch minstens één of enkele malen moeten waarnemen. In aansluiting hierop moeten wij mededelen, dat Spaans het gehele voorjaar en het grootste deel van de zomer van 1958 en Blok gedurende dezelfde periode van 1959 op Vlieland vertoefde en dat wij deze jaren nooit waarnemingen hebben gedaan, die op de aanwezigheid van Barmsijzen duiden. Bloem ving daarentegen op 24 augustus 1959 een jonge Barmsijs ter hoogte van Lange Paal (Bleumink, 1959). Incidenteel is het broeden van de Barmsijs vóór 1960 op Vlieland niet uitgesloten. Het komt ons echter voor, dat het hier wat de grote getallen aangaat, een recente kolonisatie betreft. De herkomst van deze vogels moet worden gezocht in het buitenland.

De subspecies *cabaret* komt voor als broedvogel in de subalpiene naaldbossen van de Alpen, het Bohemerwoud en de Karpaten en verder in Groot-Brittannië en Ierland (Voous, 1959). De Barmsijzen van de subspecies *cabaret*, die in de herfst ons land passeren, zijn waarschijnlijk allen uit Groot-Brittannië afkomstig. Daar wijzen tenminste drie terugmeldingen op in de broedtijd uit Engeland van in het najaar in ons land geringde *cabaret* en een terugmelding van een als nestjong in Engeland geringde vogel in de herfst hieropvolgend uit Zuid-Limburg.

Ook de broedgevallen in ons land betreffen naar alle waarschijnlijkheid de Britse vorm en niet de Alpenvorm (Voous, 1959). Er kan hier worden opgemerkt, dat het broedseizoen in Engeland in 1959 zeer goed was (Spencer, Taapken in litt.) en dat in het najaar in ons land meer *cabaret* doortrokken dan in andere jaren (Perdeck, 1960). Het lijkt er dus op, dat door de goede broedresultaten en de daaruit voortvloeiende hoge populatiedruk in het broedgebied veel vogels in 1959 zijn aangezet tot emigratie. Hier

zouden dan overwegend jonge vogels bij betrokken zijn geweest. Bij mezen onder andere is bekend, dat voornamelijk jonge vogels na een topjaar wegtrekken en nieuwe gebieden koloniseren. Het lijkt ons niet onmogelijk en zelfs zeer waarschijnlijk, dat de naar het schijnt plotselinge toename van het aantal broedparen op Vlieland in 1960 voor een belangrijk deel het gevolg is geweest van het goede broedseizoen in Engeland in 1959.

Het was Dr. Kluijver en Blok, die 14 juni 1960 een kort bezoek brachten aan West-Terschelling, opgevallen, dat ook daar de Barmsijs geen zeldzame verschijning was. Blok noteerde in zijn dagboek: „Barmsijs algemeen, vooral in de omgeving van Dodemanskisten. Verder op verschillende plaatsen in het dorp West-Terschelling gezien en gehoord”. Blok kreeg de indruk, dat de aantallen op West-Terschelling de vergelijking met Vlieland goed konden doorstaan.

6. *Gegevens over vroegere waarnemingen van Barmsijsen in ons land in de maanden mei tot september.*

In de literatuur worden een groot aantal waarnemingen vermeld van Barmsijsen in ons land in de maanden mei tot september. Het voorkomen was zeer plaatselijk en de aantallen, die in de verschillende jaren werden waargenomen, varieerden sterk.

De eerste waarnemingen in de zomermaanden van Barmsijsen, die sub-specifiek zijn gedetermineerd, zijn afkomstig van het „Ringstation Wasse-naar” uit de jaren 1930 t/m 1939 (Bouma c.s., 1931 t/m 1934 en in ringlijsten Vogeltrekstation). De waarnemingen zijn in de meeste gevallen gedaan in de maand mei, minder in de maanden juni en juli. Ieder jaar werden enkele exemplaren waargenomen of gevangen, nooit echter grote aantallen. Van de gevangen vogels zijn enkele ten geschenke gegeven aan het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden, terwijl de overige voor het grootste deel geringd zijn losgelaten. Het lijkt geen twijfel of alle in Wasse-naar in die jaren waargenomen Barmsijsen, zover subspecifiek gedetermineerd, betroffen de subspecies *cabaret*.

Van 1936 t/m 1942 kwamen ook van de Waddeneilanden geregeld zomerwaarnemingen. In 1936 werden in de laatste decade van mei en de eerste dagen van juni op Texel en Vlieland Barmsijsen waargenomen (Lief-tinck en Brouwer, 1936 en Brouwer, 1937). Op Texel betrof het meest enkelingen, soms twee of meer, die druk boven de dennenaanplantingen zongen. Op Vlieland werd slechts een enkel exemplaar gezien. Op 24 mei werd op Texel een Barmsijs waargenomen, die de indruk maakte van broedvogel. In 1937 werd eind mei tot half juni op Vlieland één zingend ♂ waargenomen boven het Bomenland. Van nestelen echter geen spoor (Van Dobben, 1938). In de omgeving van de Nieuwe Kooi op Vlieland vertoefden in 1938 in de tweede helft van juli naast enkele ♀ ♀ ook enkele zingende ♂ ♂. Er werd echter tevergeefs gezocht naar vluchtige jongen (Brouwer, 1939). In 1939 waren in de tweede helft van juni op Vlieland zelfs tien-

tallen Barmsijzen aanwezig (Brouwer, 1940). Sommige voerden boven de dennenaanplantingen baltsvluchten uit. Omtrent het broeden bleef men in het onzekere verkeren. Begin juni 1941 werden zowel op Vlieland als op Terschelling enkele zingende Barmsijzen waargenomen (Brouwer, 1942).

De subspecies van de in deze jaren op de Waddeneilanden waargenomen Barmsijzen kon niet worden vastgesteld. Men nam echter op grond van de vangsten van het „Ringstation Wassenaar” aan, dat ook de Barmsijzen van de Waddeneilanden tot de subspecies *cabaret* behoorden. De in de jaren 1910 t/m 1912 op Oostvoorne tijdens de zomermaanden waargenomen Barmsijzen (Van Oort, 1912) werden later op grond van de vangsten in Wassenaar eveneens tot *cabaret* gerekend. Van Oort (1935) vermeldt deze waarnemingen ook bij *flammea*, maar tekent erbij aan: „hadden wellicht betrekking op *cabaret*”.

Ofschoon men op Vlieland en Terschelling steeds al had uitgekeken naar broedgevallen van de Barmsijs, was het broeden tot 1942 nog steeds niet vastgesteld. In dat jaar werd echter bij toeval in een dennenaanplanting op West-Terschelling een nest met eieren gevonden (Van Oordt, 1942). Ook van deze vogels kon de subspecies niet worden vastgesteld, maar de niet duidelijk opvallende vleugelstrepen pleitten voor *cabaret*. Men had nu in ieder geval zekerheid omtrent het broeden van de Barmsijs in ons land, dat men op grond van het gedrag van de waargenomen vogels al jaren op de Waddeneilanden had vermoed. Nu kwamen ook de waarnemingen van Bouma c.s. in een ander licht te staan. Weliswaar had Koch (1934) reeds de mening geopperd, dat de juni-vogels bijna geen late doortrekkers meer konden zijn (de Barmsijs trekt door tot in mei, zodat de meiwaarnemingen betrekking zouden kunnen hebben gehad op late voorjaarstrek) en dat waarschijnlijk gedacht moest worden aan overzomeraars of mogelijk zelfs aan broedvogels. Een waarneming van een zeer jong exemplaar van *cabaret* te Loosduinen op 1 augustus 1943 door het Ringstation „Ockenburg” (Boer en Tekke, 1944) maakt het broeden in de dertiger en veertiger jaren in de omgeving van Den Haag nog aannemelijker. Op „Ockenburg” nam men ook in mei 1942 en mei 1944 enkele *cabaret* waar.

In het hierop volgende decennium zijn waarnemingen van Barmsijzen in de zomermaanden schaars. Over eventuele broedgevallen wordt niets vermeld. Men vraagt zich af in hoeverre hier de literatuur een juiste weerspiegeling is van de werkelijkheid. In overeenstemming met het geringe aantal opgaven over waargenomen Barmsijzen is een opmerking van Van Dobben (in Brouwer, 1950), dat in 1946 de Barmsijs op Vlieland beslist minder algemeen was dan in de jaren voor de oorlog. In mei van dat jaar werden respectievelijk slechts één *cabaret* gezien en één gehoord. Het is echter ook mogelijk, dat de Waddeneilanden in de eerste jaren na de oorlog niet zo geregeld door ornithologen werden bezocht als voor de oorlog, waardoor de waarnemingen uitbleven.

De Barmsijs (subsp.?), die op 1 mei 1950 te Schoorl werd waargenomen

(Junge, 1952), was waarschijnlijk een doortrekker. Of dat eveneens het geval is geweest met de drie Barmsijzen (subsp.?), 1 ♂ en 2 ♀♀, die op 19 mei 1958 in de binnenduinen nabij Den Helder werden waargenomen (Schoorl, in Taapken, 1958), is minder zeker.

Tanis (in litt.) deelde ons mede, dat hij van 1953 t/m 1960 op Terschelling in het broedseizoen regelmatig Barmsijzen, behorend tot de subspecies *cabaret*, waarnam.

Volledigheidshalve vermelden wij, dat ons slechts twee waarnemingen in de maanden mei tot september bekend zijn van Barmsijzen, die tot de subspecies *flammea* zouden behoren. De eerste is van Pellinkhof (in Jaarbericht 13, pp. 100—101), die in 1922 een nest met 6 eieren in de omgeving van Nijmegen vond, waarop een *flammea* broedde. Hoewel Pellinkhof vier dagen de vogel observeerde, is deze waarneming sterk bestreden. Het nest werd namelijk vernield en het enige bewijs, dat Pellinkhof bezat, waren 2 eieren, die door Jourdain werden gehouden voor eieren van de Kneu. Van Oordt (in Eijkman c.s., 1941) veronderstelt, dat een ♂ Barmsijs gepaard is geweest met een ♀ Kneu. Dit schijnt zowel in volières als in de natuur voor te komen. Eijkman c.s. zelf zeggen over dit broedgeval: „In ieder geval niet van *flammea* of *cabaret*”.

De tweede waarneming is van Hens (Taapken, 1958). Deze nam in Limburg op 7 mei 1954 nog ongeveer 10 Barmsijzen waar, die waarschijnlijk tot de nominaatvorm behoorden. Naar onze mening betrof het hier doortrekkers.

7. Samenvatting.

Samenvattend kunnen wij zeggen, dat van de Barmsijs de subspecies *cabaret* de laatste decennia geregeld in de zomermaanden in ons land is waargenomen, zij het in wisselende aantallen. Het voorkomen is plaatselijk. Het broeden is nu zowel op Terschelling als op Vlieland vastgesteld. De oudere waarnemingen doen vermoeden, dat ook vroeger het broeden op de Waddeneilanden geregeld en in de duinen op het vaste land (Den Haag) incidenteel plaats vond (vergelijk de opmerkingen van de verschillende waarnemers hierover). Dat men uitgezonderd het broedgeval op Terschelling in 1942 en de vangst van een jonge Barmsijs in de omgeving van Den Haag in 1943, geen nesten vond en geen uitgevlogen jongen waarnam, is niet zo verwonderlijk. De nesten liggen goed verborgen, terwijl het gedrag van de volwassen vogels verwarrend en nogal misleidend is. Bovendien vallen de uitgevlogen jongen niet gemakkelijk op.

In ieder geval is de Barmsijs in de laatste jaren plaatselijk op de Waddeneilanden een incidentele en in sommige jaren misschien zelfs een algemene broedvogel. Het is niet onmogelijk, dat ook elders de komende jaren de soort zal blijken te broeden. Het is zaak hiernaar goed uit te zien, omdat incidentele broedgevallen gemakkelijk aan de aandacht kunnen ontsnappen. Het „Handbook” vermeldt: „In breeding-season less in evidence and easily

overlooked". Wij hopen de komende jaren schommelingen in de aantallen van de populatie op Vlieland te kunnen blijven volgen, terwijl Tanis ons berichtte, dat hij het plan heeft dit op Terschelling te doen.

8. *Nagekomen opgaven van zomerwaarnemingen.*

Na het gereedkomen van dit artikel ontvingen wij nog de volgende waarnemingen:

27 mei 1961 een zingende ♂ Barmsijs in de duinen nabij Wassenaar (Van Swelm, in Taapken, 1961);

3 juli 1961 3 Barmsijsen, behorend tot de subspecies *cabaret*, te De Koog op Texel, 14 juli een paartje met 3 zojuist uitgevlogen jongen en een jong balancerend op de rand van een nest, 21 juli minstens 12 exemplaren aanwezig, daarna regelmatig waargenomen maar nooit meer dan 12 exemplaren tegelijk (Van Orden, in litt.);

13 juli 1961 een Barmsijs, *cabaret*, te Fonteinsnol op Texel (Marra, mond. med.).

Met de waarneming op 14 juli 1961 van Van Orden is het broeden nu met zekerheid bekend van Texel, Vlieland en Terschelling.

SUMMARY:

On the occurrence of the Redpoll, Carduelis flammea (Linnaeus), as a breeding-bird in the Netherlands.

In the breeding-season of 1960 and 1961 the authors again and again observed Redpolls on Vlieland, one of the Frisian Islands. Already in 1960 it was supposed, that the Redpoll might be breeding on the island. This supposition was reinforced when a juvenile Redpoll was observed no less than four times at June 22nd, 1960 and also when 33 Redpolls, including 22 juveniles, were caught by means of mist-nets in the period of 4th up to 23rd of August, 1960. The subspecies of all these birds was *cabaret*.

In 1961 the breeding could be asserted with certainty: at June 9th a nest with six eggs was found quite by accident (see fig. 1).

The number of breeding-birds was estimated at 60—100; in 1960 the number was somewhat higher than in 1961. The population in 1960 consisted for the greater part of first-year birds.

Before 1960 this species may have been breeding on the island incidentally. But as to the larger numbers it is a question of a recent settlement. The origin of these birds is to be found in Great Britain. It is probable, that migration on a large scale has taken place after the succesful breeding-season in that country in 1959.

The last decennia Redpolls were observed in the Netherlands several times during the summer-months. The occurrence was very local (the Frisian Islands and the dunes near The Hague) and had an invasion-like character. In 1942 a case of breeding was asserted on the island of Terschelling. It is probable however, in view of the observations in the thirties and fourties, that this was not the only case in those years.

Breeding is now certain, owing to the observations of the last few years, on the Frisian Islands of Texel, Vlieland and Terschelling. On Texel the breeding of the Redpoll probably takes place only incidentally, on Terschelling, however, it is perhaps somewhat more common.

LITERATUUR:

- Bleumink, W. (1959): Verslag van het Vogelvangkampje op Vlieland, gehouden van 15 augustus tot 3 september 1959. Mededelingenblad van de Contactgroep voor Vogelringstations, 1, nr. 3: 9.
- Boer, F. G. J. en M. J. Tekke (1944): Jaarverslag 1943 Ringstation „Ockenburg”. *Limosa* 17: 37—38.
- Bouma, J. P. c.s. (1931): Jaarverslag 1929/1930 van het „Ringstation Wassenaar”. *Ardea* 20: 53.
- (1932): Idem 1930/1931. *De Levende Natuur* 37: 9.
- (1933): Idem 1931/1932. *Limosa* 6: 153—156.
- (1934): Idem 1932/1933. *De Levende Natuur* 39: 157.
- (1935): Idem 1933/1934. *Ardea* 24: 104.
- Brouwer, G. A. (1937): Waarnemingen van broedvogels en trekvogels in 1936. I. Broedvogels van 1936. *Ardea* 26: 67.
- (1939): Idem 1938. *Ardea* 28: 100.
- (1940): Idem 1939. *Ardea* 29: 208—209.
- (1942): Broedvogels van 1941. *Ardea* 31: 110.
- (1950): Idem 1946. *Ardea* 38: 223.
- Cornwallis, R. K. en A. E. Smith (1960): *The Bird in the Hand. B.T.O. Field Guide* No. 6: 62.
- Dobben, W. H. van (1938): Waarnemingen van broedvogels en trekvogels. II. Trekvogels 1937. *Ardea* 27: 118.
- Drost, R. (1951): Kenzeichen für Alter und Geschlecht bei Sperlingsvögeln: 10—11.
- Eijkman, C. c.s. (1941): *De Nederlandsche Vogels*, II.
- Junge, G. C. A. (1952): Trekvogels 1948 t/m 1951. *Ardea* 40: 93.
- Koch, J. C. (1934): Le Sizerin roussâtre, *Carduelis flammea cabaret* (P. L. S. Müller), dans les Pays-Bas. *Le Gerfaut* 24: 8—10.
- Lieftinck, F. en G. A. Brouwer (1936): Korte Mededelingen. *Ardea* 25: 175.
- Oordt, G. J. van (1942): Een nieuwe Nederlandsche broedvogel, de Barmsijs (*Carduelis flammea* subsp.). *Ardea* 31: 284—286.
- Oort, E. D. van (1912): Ornithologische waarnemingen in Nederland. *Ardea* 1: 57.
- (1935): De vogels van Nederland, V: 186—188.
- Perdeck, A. C. (1960): Jaarverslag van het Vogeltrekstation over 1959. *Limosa* 33: 79.
- Peterson, R. T. c.s. (1954): *De Vogelgids*: 282.
- Rooth, J. (1960): Vogeltellingen op Vlieland van 1953 t/m 1956. *Limosa* 33: 154.
- Taapken, J. (1958): Het voorkomen van de Barmsijs (*Carduelis flammea*) in Nederland gedurende het najaar 1953 en de daaropvolgende winter. *Limosa* 31: 44—49.
- (1958): Veldwaarnemingen XXIV. *Het Vogeljaar* 6: 60.
- (1961): Idem XXXVIII. *Het Vogeljaar* 9: 208.
- Tekke, M. J. (1943): Jaarverslag 1942 Ringstation „Ockenburg”. *Limosa* 16: 68—69.
- Thomsen, E. (1955): Redpoll (*Carduelis flammea* (L.)) breeding in Denmark in 1954. *Dansk. Ornith. For. Tidsskr.* 49: 233.
- Voous, K. H. (1959): *Atlas van de Europese Vogels*: 256—257.
- Witherby, H. F. c.s. (1952): *The Handbook of British Birds* I: 69—72.